

הלכות קידוש החודש פרק ה (תורגם אוטומטית)

Hebrew

תורגם אוטומטית

סיכום השיעור

סיכום השיעור — רמב"ם הלכות קידוש החודש פרק ה', הלכות ד'-ה' (והלכה)

סקירה כללית

השיעור עוסק בחלק השני של פרק ה' בהלכות קידוש החודש, החל מהלכה ד'. הנושא המרכזי הוא יום טוב שני של גלויות — יסודו בזמן הזה, כיצד קובעים אילו מקומות עושים יום אחד או שני ימים, ויסוד חשבון הלוח בזמן הזה.

הפרק מחולק לשני חלקים. החלק הראשון (הלכות א'-ג') עסק בשתי הלכות למשה מסיני: (א) כאשר יש סנהדרין/בית דין הגדול — מקדשין על פי הראיה; (ב) כאשר אין סנהדרין — קובעין לפי חשבון על ידי בית דין שבארץ ישראל. החלק השני (מהלכה ד' והלאה) עוסק בנפקא מינה המעשית של שני המצבים — במיוחד, מה עושים יהודים במקומות רחוקים. בתקופת הראיה, מי שקיבל שלוחי תשרי עשה יום אחד, כל האחרים שני ימים. בתקופת החשבון, הדין שונה — וזה נושא החלק השני.

הלכה ד' — יסוד יום טוב שני של גלויות בזמן הזה

דברי הרמב"ם:

בזמן הזה, שאין שם סנהדרין, והכל — בין בני ארץ ישראל בין בני חוצה לארץ — סומכין על חשבון אחד, היה מן הדין שיהיו בכל המקומות עושים יום טוב אחד, אפילו המקומות הרחוקים שבחוצה לארץ כמו בני ארץ ישראל, שהכל על חשבון אחד סומכין וקובעין. אבל תקנת חכמים היא שיזהרו במנהג אבותיהם שבידיהם.

פשט:

בזמן הזה, שבו הכל הולכים לפי חשבון (ולא לפי ראייה), הטעם לשני ימים טובים (ספק איזה יום הוא ראש חודש) אינו קיים עוד מבחינה טכנית. לפיכך, חכמים תיקנו שישמרו את מנהג אבותיהם.

חידושים והסברות:

(1) מעמד יום טוב שני — תקנת חכמים, לא ספק:

שיטת הרמב"ם היא שבזמן הזה יום טוב שני אינו עוד ענין של ספק — כי הכל יודעים לפי החשבון איזה יום הוא. אלא מנהג בלבד — תקנת חכמים שישמרו את מנהג אבותיהם. לשון הרמב"ם בהלכות יום טוב היא "עושים בגולה בזמן הזה מדברי סופרים שתקנו דבר זה" — הוא מגדיר זאת כתקנה פורמלית, לא רק מנהג רופף. כלומר: המנהג הישן (שהיה מבוסס על ספק אמיתי) נשמר כעת על ידי תקנת חכמים.

(2) מחלוקת רמב"ם ורמב"ן:

הרמב"ן חולק וסובר שיום טוב שני הוא גם בזמן הזה ספק — לא רק מנהג/תקנה. הרמב"ם סובר שברור שאינו ספק עוד, אלא תקנה לשמור את המנהג. ההבדל עקרוני: לפי הרמב"ם ידוע שהיום השני אינו יום טוב מן הדין — "משחקים" יום טוב כביכול; לפי הרמב"ן זהו ספק אמיתי.

(3) ראש השנה — אפילו בירושלים:

הרמב"ם מביא שראש השנה שונה מכל שאר הימים טובים — אפילו בירושלים עצמה, שהוא מקום בית דין, עשו בזמן הראיה שני ימים ראש השנה. הטעם: שלוחים לא יכלו לצאת ביום טוב עצמו, ואפילו בירושלים לא תמיד ידעו באיזה יום הוא חל, כי אם עדים לא באו עד מנחה, כבר עשו את

שני הימים קודש. רבן יוחנן בן זכאי תיקן שמקבלים עדים כל היום, אבל ממנחה ולמעלה כבר לא עשו מלאכה.

[סטייה: מה עשו מוקדם יותר ביום — התפללו, תקעו בשופר? אולי המתינו עד שהעדים יבואו. אולי לכן עשו כל כך הרבה פיוטים — כדי שיהיה מה לעשות עד שיודיעו מה המצב.]

(4) בזמן הזה — ראש השנה בארץ ישראל:

אם בארץ ישראל עשו אפילו בזמן הראיה שני ימים ראש השנה, הרי בזמן הזה דין שני ימים ראש השנה גם מבוסס על מנהג אבותינו בידינו — אותה תקנת חכמים כמו בכל שאר הימים טובים בחוצה לארץ.

(5) "מנהג אבותיהם שבידיהם" — קושיא על בני ארץ ישראל:

מועלית קושיא: הרמב"ם אומר "שיזהרו במנהג אבותיהם שבידיהם" — אבל בני ארץ ישראל אין להם מנהג של שני ימים! מנהגם היה יום אחד. התירוץ: "בידיהם" פירושו שכל מקום שומר את מנהגו — בני ארץ ישראל שומרים את מנהגם של יום אחד, ובני חוצה לארץ שומרים את מנהגם של שני ימים. "מנהג אבותיהם" אינו פירושו שתם שמירת מנהג אבות במובן אישי, אלא יותר כמו "מנהג המקום" — המסורת של המקום. אבל אי אפשר לקרוא לזה ממש "מנהג המקום" כי מנהג המקום פירושו בדרך כלל שיש המשכיות, רצף. כאן מדובר שהגיעה קהילה חדשה. זה יותר "מנהג אבותיהם" — כאילו אבות העיר.

הלכה ה' — כיצד קובעים אילו מקומות עושים יום אחד או שניים

דברי הרמב"ם:

"אין עשיית יום אחד תלויה בקרבת מקום. כיצד? אם היה מקום בינו ובין ירושלים מהלך חמשה ימים או פחות... אין אנו אומרים שאנשי מקום זה עושים יום טוב יום אחד, שמא יאמרו לנו שהיו השלוחים יוצאים למקום זה." צריך לדעת מה מנהג אבותיהם היה באמת — האם שלוחים אכן הגיעו. "כל מקום שיש בינו ובין ירושלים מהלך יותר מעשרה ימים גמורים" — אם מקום נמצא יותר מעשרה ימים מירושלים, ודאי ששלוחי תשרי לא הגיעו, ומנהג אבותיהם היה בהכרח שני ימים.

פשט:

אי אפשר פשוט לחשב כמה רחוק מקום מירושלים ולהחליט מכך. צריך לדעת את המציאות ההיסטורית — האם שלוחים אכן הגיעו לאותו מקום.

חידושים והסברות:

(1) חידוש גדול — לא תלוי במרחק:

הרמב"ם אומר חידוש גדול: אפילו אם מקום קרוב מספיק שתיאורטית שלוחים היו יכולים להגיע, זה לא קובע. יכול להיות שבאותו מקום לא גרו יהודים, או שהייתה מדינה גויית באמצע שלא נתנה לעבור. לכן צריך לדעת את ההיסטוריה הפקטית של כל מקום.

(2) הדוגמה של מצרים:

מצרים נמצאת רק שמונה ימים (דרך אשקלון) מירושלים — שלוחי תשרי היו יכולים להגיע. לפיכך, אם היו הולכים רק לפי מרחק, מצרים הייתה צריכה לעשות יום אחד. אבל בפועל עושים במצרים שני ימים — כי המנהג מראה שבפועל שלוחים לא הגיעו למצרים, בין אם כי היה קשה להגיע לשם, בין מסיבה אחרת. המנהג הוא הראיה. כך גם ארץ סוריא וארץ בבל.

(3) הכלל — יותר מעשרה ימים:

שלוחים אכן הגיעו), עושים יום אחד. רק אם לא יודעים את המנהג, עושים שני ימים.

הריטב"א לומד שדין הרמב"ם של "כמנהג רוב העולם" נאמר רק בחוצה לארץ (כי רוב חוצה לארץ עושה שני ימים), אבל בארץ ישראל הולכים לפי רוב ארץ ישראל. הריטב"א לומד שהרמב"ם אומר אותה הלכה רק על חוצה לארץ — אבל דברי הרמב"ם "ישוב שנתחדש במדבר ארץ ישראל" מראים בבירור שהוא מדבר גם על ארץ ישראל.

הלכה (המשך) — "זה שאנו מחשבין בזמן הזה" — יסוד חשבון הלוח

דברי הרמב"ם:

"זה שאנו מחשבין היום כל אחד ואחד בעירו, ואומרים שראש חדש יום פלוני ויום טוב ביום פלוני, לא בחשבון שלנו אנו קובעין ולא עליו אנו סומכין... ואין אנו סומכין אלא על חשבון בני ארץ ישראל וקביעתם... וכקביעת בני ארץ ישראל אותו הוא שיהיה ראש חדש ויום טוב, לא מן החשבון שאנו מחשבין."

פשוט:

החשבון שלנו אינו מה שעושה את ראש החודש או יום טוב. אנו מחשבים רק כדי לדעת מה בני ארץ ישראל קובעים. החשבון הוא "לגלות הדבר בלבד" — רק לגלות מה בני ארץ ישראל עושים. הקביעות באה מהם, לא מהחשבון שלנו.

חידושים והסברות:

(1) שיטת הרמב"ם כמו בספר המצוות:

הרמב"ם חוזר כאן על יסודו מספר המצוות — שקידוש החודש יכול להיעשות רק על ידי בני ארץ ישראל. בחוצה לארץ אי אפשר לקדש חודשים, "שאינן מעברין שנה ומקדשין חדשים בחוצה לארץ, שאינו כלום". החשבון שלנו הוא רק ראי של קביעתם.

(2) ההבטחה "שלא תכלה זו האומה כלל":

הרמב"ם מביא שיש הבטחה בתורה שתמיד יהיו יהודים בארץ ישראל. נשאלת השאלה: מהיכן לוקח הרמב"ם ש"שלא תכלה זו האומה" פירושו דווקא בארץ ישראל? ההיגיון של הרמב"ם הוא: בלי קידוש החודש לא יכולה להיות תורה (לא שבתות, לא ימים טובים), וקידוש החודש יכול להיות רק על ידי יהודים בארץ ישראל — לכן תמיד חייבים להיות יהודים בארץ ישראל. "האומה" פירושה כאן: האנשים שיש להם כוח קידוש החודש.

(3) הנימוק המעגלי:

מצביעים על מעגליות לוגית ברמב"ם: הוא אומר (א) קידוש החודש יכול להיות רק בארץ ישראל, (ב) לכן תמיד חייבים להיות יהודים בארץ ישראל, (ג) כי בלי קידוש החודש לא יכולה להיות תורה. אבל הדין ש"אין קובעין אלא בארץ ישראל" הוא עצמו יסוד כל הבניין — זה נימוק מעגלי. הרמב"ם מניח שהדין הוא יסוד, ובונה עליו את הבניין של ההבטחה.

(4) מחלוקת הרמב"ן:

הרמב"ן אומר שאין צורך בהבטחה שיהודים תמיד יהיו בארץ ישראל, כי קידוש החודש אינו תלוי בארץ ישראל. הרמב"ן סובר שהייתה תקופה שיהודים חסרו בארץ ישראל. לפי הרמב"ן, **הלל הזקן** כבר קידש מראש לכל הדורות, והעיקר הוא שיהודים יסכימו — לא שהם חייבים להיות פיזית בארץ ישראל. זוהי **מחלוקת יסודית** בין רמב"ם ורמב"ן.

(5) קיום התורה וארץ ישראל:

לפי הרמב"ם, קיום יהודים בארץ ישראל קשור להבטחה של "לא תשכח מפי זרעו" — שתורה תמיד תהיה קיימת. רק יהודים בארץ ישראל יש להם זכות לקבוע חודשים, ובלי חודשים אין תורה.

אם מקום נמצא יותר מעשרה ימים מירושלים, **ודאי** ששלוחי תשרי לא הגיעו, ומנהג אבותיהם היה בהכרח שני ימים. אבל אם הוא פחות מעשרה ימים, צריך לבדוק האם שלוחים אכן הגיעו.

(4) דוגמאות של מקומות שבהם שלוחים הגיעו:

הרמב"ם מונה מקומות שבהם אנו יודעים ששלוחים הגיעו: **לוד, טבריה** (ואחרים). מכל הערים הללו שמוזכרות, כיום רק לוד וטבריה הן ערים מוכרות — אחרות כמו "יבנה" וכדומה הן מקומות היסטוריים.

הלכה (המשך) — ישובים חדשים ומקומות ללא מסורת ידועה

דברי הרמב"ם:

"וכן מקום שבין ירושלים ובין מקום שמגיע לו השליח, שהיה ירושלים עשרה או פחות מעשרה, וסוריא חוץ לארץ ואין להם מנהג, או שהיא ישוב שנתחדש במדבר ארץ ישראל, כגון באר שבע, או מקום ששכנו בו ישראל עתה, הרי אלו עושין שני ימים כמנהג רוב העולם."

פשוט:

במקום שבו אין מסורת ידועה מה המנהג היה — בין ישוב חדש בארץ ישראל, בין מקום בחוצה לארץ ללא מנהג — צריך לעשות שני ימים טובים כמנהג רוב העולם.

חידושים והסברות:

(1) החומרא הגדולה של הרמב"ם לגבי מקומות חדשים:

הרמב"ם אומר חומרא עצומה — שאפילו בארץ ישראל, אם עושים עיר חדשה (כמו באר שבע), ואין מסורת שם עשו בעבר יום אחד, צריך לעשות שני ימים כרוב העולם. זה נכון אפילו אם המקום פחות מעשרה ימים מירושלים. אפילו בבני ברק, אם היו עושים עיר חדשה ללא מסורת, לפי הרמב"ם היו צריכים לעשות שני ימים.

(2) דיוק ב"שנתחדש":

"ישוב שנתחדש" פירושו מקום שידוע בוודאות שפעם לא היה ישוב — זה לא ספק האם זה ישוב ישן או חדש, אלא ודאי ישוב חדש. הרמב"ם אומר בפירוש שאפילו בארץ ישראל, ישוב חדש כזה צריך לעשות שני ימים — אי אפשר לומר שארץ ישראל הולכת אוטומטית לפי רוב ארץ ישראל.

(3) סוריה — דין חוצה לארץ:

סוריה (דמשק, אשקלון וכדומה) יש לה דין חוצה לארץ, לא ארץ ישראל, אפילו נכבשה בכיבוש שני. אשקלון אין לה דין ארץ ישראל. יהודים התיישבו שם, אבל היא נשאת חוצה לארץ.

(4) מהו יסוד "כמנהג רוב העולם"?

נשאלת השאלה: מהו המנגנון ההלכתי? אי אפשר לומר "רוב" במובן הקלאסי, כי "כל קבוע כמחצה על מחצה" — כל עיר קבועה במקומה. מוצע שאולי זה מספק — ספק דרבנן. אבל אז נשאלת השאלה: בספק דרבנן הולכים לקולא, מדוע להחמיר? אולי היסוד הוא **"לא תתגודדו"** — רוצים שיותר יהודים יהיה להם אותו מנהג כרוב העולם, כדי לא לעשות אגודות אגודות. היסוד נשאר לא ברור.

(5) הראב"ד חולק:

הראב"ד חולק על הרמב"ם בעניין זה, אם כי לא מפורט בפרטות מה שיטתו.

(6) מחלוקת רמב"ם וריטב"א לגבי חוצה לארץ:

הריטב"א (ואחרים) סוברים שכל המקומות בחוצה לארץ צריכים לעשות שני ימים, אפילו אם ידוע ששלוחים הגיעו לשם. סברתו היא ששלוחי חוצה לארץ בכלל לא היו עשויים לאכול שם — "שלוחי חוץ לארץ לא היו עשויין ליאכל" — לכן מנהג שני הימים הוא תקנה כללית לכל חוצה לארץ. **הרמב"ם** סובר שבחוצה לארץ, אם "ידוע המנהג" שעשו יום אחד (כי

תמלול מלא

יום טוב שני של גלויות בזמן הזה — הלכות קידוש החודש פרק ה'

הקדמה — סקירה על המחצית השנייה של פרק ה'

דובר 1: כן, ואנחנו מקליטים עכשיו קצת את המחצית השנייה של פרק ה'. שכתנו להקליט את ההתחלה, אבל בקיצור, הם מחזיקים בהלכה ד'. כאן מתחיל הנושא של... אז בעצם, שאר הפרק הוא רק הלכות יום טוב שני של גלויות.

הקשר בין שני חלקי הפרק

דובר 1: ראה, איך עכשיו למדנו, מאוד מעניין איך מתחבר שני חלקי הפרק. איך עכשיו למדנו רק את זה, שיש ענין של שני סוגי זמנים. יש שתי הלכות למשה מסיני. אחת שכאשר דברים בסדר זה משה ואהרן, וזה הסנהדרין שקובעים, ואחת מקדשין על פי הראיה. שתיהן כאשר הסנהדרין קיים, בית הדין הגדול קיים. וכאשר אין סנהדרין או בית דין הגדול, בית הדין, איזה יהודים אולי, קובעים לפי חשבון. בית דין שבארץ ישראל, חייב להיות כל בית דין בארץ ישראל, כי אם לא, קובעים לפי חשבון. אלו שתי ההלכות.

עכשיו יצא, לגבי שני המצבים, צריך לדעת הלכות עם היהודים שגרים במרחקים. זה בטוח שבמצב אחד אי אפשר כאן לעשות קידוש החודש, חוץ מאם יש לא נתיישב כבוד חוץ לארץ, עושים בבבל. אבל באופן כללי, תמיד בית דין ארץ ישראל קובע. עכשיו, כאשר היה על פי ראייה, היה פשוט, מי שמגיע אליו שליחי תשרי, יעשו יום אחד, כל שאר המקומות יעשו שני ימים.

הלכה ד' — היסוד של יום טוב שני בזמן הזה

דברי הרמב"ם: בזמן הזה מן הדין היה יום אחד

דובר 1: היום, בזמן הזה אין סנהדרין, בני ארץ ישראל היו בעצם יכולים לעשות אותו דבר כמוהם. והם לא צריכים לחכות לראייתם, כי הם עצמם לא מחכים לראייתם. לא יכול להיות אחרת מהחשבון, כי החשבון הוא אותו דבר כמו כל פעם. היה צריך להיות, **שיהיו בכל המקומות עושין יום טוב אחד, אפילו המקומות הרחוקים שבחוצה לארץ כמו בני ארץ ישראל, שהכל אחר חשבון אחד סומכין וקובעין**. זה אומר, עכשיו בני ארץ ישראל ובני חוצה לארץ הם אותו דבר, שניהם הולכים עם חשבון. **ותקנת חכמים היא שיזהרו במנהג אבותיהם שבידיהם**.

דיון: לשון הרמב"ם בהלכות יום טוב

דובר 1: זה מעניין, הוא כתב בהלכות יום טוב, הוא גם דיבר על יום טוב שני. בואו נראה את לשונו שם. כן, הוא לא אמר. הוא אמר, שם הוא רק הביא את ההלכה שהוא הולך כאן להביא, אם אני זוכר. הוא ציין כאן, אם אמרתי. בזמן הזה, כבר אופן של יום טוב. אבל הוא אמר שם, בואו נראה הכל מיום טוב. אני חושב שכאן זה המקום העיקרי, ושם הוא מציין אליו. אם אני זוכר, הוא ציין שם, אם אמרתי, אבל משהו כזה.

דובר 2: הוא אומר שם שבני ארץ ישראל מקדשין לפי הראיה היה בספק, אבל עכשיו זה לא ענין של ספק, אלא מנהג בלבד.

דובר 1: אוקיי, בואו ניקח. בזמן הזה, כאן זה המקום העיקרי. שם, באמת, הוא לא מציין שם משהו, מקדשין על החשבון, משהו כזה? לא אעשה השוואה. אוקיי.

מחלוקת רמב"ם ורמב"ן: ספק או תקנת חכמים?

דובר 1: אז, אני אומר החילוק הוא שעושים זאת לא יותר מספק, אלא עושים זאת יותר מענין של תקנת חכמים. זה מה שאתה אומר.

דובר 2: כך הוא אמר שם.

דובר 1: יש מחלוקת. הרמב"ן אומר שזה ספק. הוא אומר זאת כאן גם. ההלכה של נולד בין השמשות וכן הלאה הולכת הלאה. הרמב"ן רצה לעשות איזה חילוק, אבל הרמב"ן אומר שזה לגמרי בטל. הרמב"ן אומר שזה ספק. הוא אומר שאין שום חילוק.

דובר 2: אתה מאוד אוהב לומר את זה, אבל הוא לא אומר את זה.

דובר 1: עכשיו בואו נלמד מה כתוב כאן.

לימוד לשון הרמב"ם

דובר 1: ומה שכתוב כאן הוא, בואו קודם נלמד מה כתוב כאן. **בזמן הזה שאין סנהדרין, מן הדין היה שכל אחד יעשה בחשבון, הכל על חשבון אחד סומכים וקובעים. אבל תקנת חכמים היא שיזהרו במנהג אבותיהם שבידיהם**. זו תקנה חדשה של חכמים. זה ממשיך. ואין יום טוב שני כדי להסתלק מן הספק אלא מנהג בלבד. זו לשון דווקא. כן, לא יותר ממנהג פחות. זה פחות מלא יותר. זה לא נעשה יותר, לא תקנה חדשה. זה מנהג, כאשר יש ענין לא יצא מידי ספק, זה יותר מתקנה. עושים זאת כי אולי היום יום טוב. כי זו תקנה, אנחנו יודעים שהיום לא יום טוב, אלא אנחנו משחקים, כלומר, מה שלא יהיה, אנחנו עושים יום טוב.

דובר 1: אבל תקנה זו היא שיזהרו במנהג אבותיהם שבידיהם. לפיכך, ממילא, כל מקום שהיו שלוחי תשרי מגיעין לו, ושהיו שלוחים יוצאים, יעשו שני ימים אפילו בזמן הזה, ואין עושים אותם אלא בני ארץ ישראל שקובעין על הראיה.

קושיה: מה זה "שבידיהם" לגבי בני ארץ ישראל?

דובר 1: ובני ארץ ישראל, בני ארץ ישראל **שבעדותם בלבד רבינו שמעון נתעו על הכל**. יצא שבני ארץ ישראל אין להם מנהג, מה זה "שבידיהם"? הם עושים, הם עושים את המנהג שלהם על כך.

דובר 2: כן, כן, כן.

דובר 1: אפשר לומר כך...

הלשון בהלכות יום טוב: "מדברי סופרים שתקנו דבר זה"

דובר 1: קח, ביום טוב כתוב, **"עושין בגולה בזמן הזה מדברי סופרים שתקנו דבר זה"**. מדברי סופרים שתקנו דבר זה. הרמב"ם רצה שלא יישאר רק כמו מנהג. הוא מכניס שזו תקנת חכמים "שינהגו כמנהג אבותיהם". התקנה הישנה קיימת שצריך לשמור על התקנה הישנה. המנהג הישן. המנהג שהיה מבוסס על משהו יותר... היה ספק, אמצעי, שהיו צריכים להתנהג כך. היום לא צריך להתנהג כך, אבל עושים כמו שהתנהגו. זו מצווה לכאורה, בגלל זה היה חשבון. עכשיו זה חולקים שונים.

דובר 2: אז, כן, מה עם המשנה?

ראש השנה — אפילו בירושלים שני ימים

החילוק של ראש השנה

דובר 1: יום טוב של ראש השנה, זה לא שיוצאים שליחים ביום טוב. למה? כי יום טוב... אה, **שלא היו יודעים יום טוב בבית דין חודש**, כי כבר היו צריכים לשלוח שליחים מבעוד יום, ביום הראשון כבר היו צריכים להתחיל, אה, לשלוח שליחים ביום טוב. יום טוב בכלל, רק מי שיושב ממש שם, ורק הוא יכול לדעת.

דובר 1: לא עוד אלא אפילו בירושלים עצמה, שהיא מקום בית דין, היו עושין יום טוב של ראש השנה שני ימים טובים, והוא שלא באו עדים כל יום שלשים, שנהגו באותו יום שמצפין לעדים קדש ולמחר קדש.

תקנת רבן יוחנן בן זכאי

דובר 1: כמו שאנחנו לומדים אפילו מן המנחה ולמעלה, אפילו את הקידוש התחילו אז, מבעוד יום לא עשו מלאכות, וחיכו לראות מה יקרה.

דובר 2: כי התפללו ותקעו בשופר גם?

דובר 1: אני לא יודע. אולי בזה חיכו עד שהעדים יבואו. כתוב. כבר לקחתי ועשיתי כל כך פיוטים. הוא עשה תקנה שאפילו עדים מן המנחה ולמעלה לא מקבלין אותם עליו שלא יתקלקלו.

דובר 2: לפני כן, מה עשו עם שאר הדברים? מה עם הדברים הקודמים?

דובר 1: "נמצא", הוא מוציא, יצא, מה? **"נמצא, עיקר דבר זה על דרך זה כך הוא. כל מקום שיש בינו ובין ירושלים מהלך יותר מעשרה ימים גמורים"**, אם זה מקום שיותר מעשרה ימים, כמה ימים יש בתשרי, שליחי תשרי, צריך בוודאי לעשות שני ימים, כי שליחי תשרי לא יכלו להיות אחרת. חייב להיות שמנהג אבותיהם היה לעשות שני ימים.

מקומות שהשליחים הגיעו אליהם

דובר 1: אם... אם היה מקום שבינו ובין ירושלים היה פחות, ומקום שבינו ובין ירושלים היה פחות, ו"אפשר שיש בו שליחים מגיעים אליו רואים". אנחנו יודעים שם גרו יהודים, היו "אושא ושפרעם ולוד ויבנה ובנו וטבריה". מעניין מכל אלה היום אנחנו יודעים רק מלוד וטבריה שהן ערים.

הלכה: מקומות בלי מנהג ידוע — כמנהג רוב העולם

דובר 1: אין זה תלוי בשום מקום, זה תלוי בכמה רחוק, ובטוח שלמצרים יוכלו להגיע. ממילא, צריך לעשות, למה היום במצרים עושים שני ימים? כי צריך לעשות יום אחד. נמצא, הוא מוציא, יצא, מה... אם זה מקום שיותר מעשרה ימים, כמה ימים יש בתשרי שליחי תשרי, אז צריך לעשות בוודאי שני ימים, כי שליחי תשרי לא יכלו להיות אחרת. אבל חייב להיות שמנהג אבותינו היה לעשות שני ימים. אבל מקום שבינו ובין ירושלים פחות, שאפשר שבינו שליחים מגיעים אליו רואים. אנחנו יודעים שם גרו יהודים היו אושא ושפרעם ולוד ויבנה ובנו וטבריה.

מעניין מכל אלה היום אנחנו יודעים רק מלוד וטבריה שהן ערים. יבנה היא גם עיר, שפרעם היא עיר. שמה מה היא העיר הישנה, כן? זה אני לא יודע.

דובר 2: מי יודע איך זה?

דובר 1: מי יודע? כי אנחנו יודעים ששליחים הגיעו לשם. עליו היה מקום בסוריה, כגון סוריה מדמשק ואשכולן וכיוצא בהם. ערים שהיו במקור סוריה, שרק כבשו בכיבוש שני.

דובר 2: אה, יהודים רגילים התיישבו שם?

דובר 1: יהודים גרו שם.

דובר 2: אני לא מבין. כן. ערים, לאשכולן אין דין ארץ ישראל?

דובר 1: לא, זה נקרא. חוץ לארץ במצרים ועמון. ומקום שאין יוצא ממנו מנהג את השם שבידיהם אם יום אחד ואם שני ימים שני ימים. אין זה קשור לקדושה לנושא שאנחנו עוסקים בו.

דובר 2: מה היה עושה?

דובר 1: אם זה מקום שאנחנו יודעים שבפועל שליחים הגיעו לשם. יש דבר, כי מנהג אבותינו בידינו, לא מתכוונים לומר שצריך לשמור מנהג אבות, זה יותר כמו מנהג המקום משהו. נכון, אי אפשר לקרוא לזה מנהג המקום, כי מנהג המקום בדרך כלל אומר שיש המשכיות. כאן מדברים שהגיעה קהילה חדשה. אבל זה מנהג אבותיהם כאילו אבותיהם של העיר. הראב"ד חולק.

אז הרמב"ם אומר כך: מקום שיודעים, יודעים. אם לא יודעים, צריך לסמוך על המנהג, כלומר על המסורה שאומרת שבמקום הזה עושים כך. כי לכאורה, היו יהודים בסוריה יכול להיות בזמן הבית השני גם, בזמן אנשי כנסת הגדולה. ממילא צריך ללכת לפי הדרך שהמנהג הוא.

למה מצרים עושה שני ימים

אחר כך, מאוד מעניין, הרמב"ם רוצה לענות כאילו למה במצרים עושים שני ימים. כי לכאורה, אם היה הולך עם השליחים, היו צריכים לעשות יום אחד. אומר הוא, המנהג כך, נראה שבזמן שהיו שליחים הם לא הגיעו למצרים. למה לא? לא יודעים, היה קשה להגיע לשם, או מסיבה אחרת. בסדר?

דובר 2: כן.

לשון הרמב"ם: מקומות בלי מנהג עושין כמנהג רוב העולם

דובר 1: "ולפיכך לעולם עושין שני ימים טובים, שני ימים כמנהג רוב העולם. וכן מקום שבינו ובין ירושלים מהלך עשרה או פחות מעשרה, וסוריה וחוצה לארץ ואין להם מנהג, או שהוא ישוב שנתחדש במדבר

דובר 1: ולפני כן עשו כל כך פיוטים. אולי נהיה במקום אחד ונשיר עד שיבואו להודיע לנו מה המצב היום.

דובר 2: מאוד טוב. אולי כן.

ראש השנה בזמן הזה

דובר 1: בקיצור, ממילא, "היו עושין שני ימים טובים אפילו בזמן הראיה", כאילו אין ראייה לזה. "עושין תמיד שני ימים טובים בזמן הזה שקובעין על החשבון".

הלאה עם הענין של מנהג אבותינו בידינו, אף על פי שאותה סברה היתה גם שם, ואז לא ידעו, אותה סברה שיש כאן בכל ארץ ישראל, שכל הימים טובים היו בעצם בארץ ישראל, אפילו ראש השנה, אפילו בירושלים, אבל בארץ ישראל עשו על פי רוב שני ימים.

דובר 2: מאוד טוב.

דובר 1: אבל זה כי לא ידעו. היום יודעים כן.

דובר 2: אפילו כן, מובן שראש השנה, כי רק זה עם אותם דברי סופרים של מנהג אבותינו בידינו.

הלכה ה' — איך קובעים אילו מקומות עושים יום אחד או שניים

היסוד: לא תלוי בקרבת מקום

דובר 1: אומר הרמב"ם, עכשיו, איך יודעים איזה מקום כן? איזה מקום כן? "אין עשיית יום אחד תלויה בקרבת מקום", אין זה קשור לכמה קרוב לירושלים. "כיצד? אם היה מקום בינו ובין ירושלים מהלך חמשה ימים או פחות, שבוודאי אפשר שיעשו להם שלוחים, אין אנו אומרים שאנשי מקום זה עושים יום טוב יום אחד, שמא יאמרו לנו שהיו השלוחים יוצאים למקום זה?"

אני לא יודע מה אמרתי, אני רוצה לדעת מה היה פעם מנהג אבותינו. מה זה המקום? אומר הוא, אני לא יודע מה... לא ראש השנה, ראש השנה עושים בכל מקום. באילו מקומות? איך מחליטים על המקומות? היתה סברה שהולכים לפי כמה רחוק. כמה רחוק זה שאפשר להגיע. אנחנו יודעים אבל לא, כי שמא לא יגיעו ושמא לא היה.

החידוש: לא הולכים לפי מרחק

דובר 1: אז מאוד מעניין, אבל לא הולכים עם מי היהודים יכלו להגיע. אם במקרה פעם לא היו יהודים באותו אזור, מה כבר רצה הרמב"ם לדעת שארץ ישראל היתה רחוקה יותר. באותה עיר, בני ברק היא עיר חדשה. השאלה היא, אנחנו לא יודעים את ההיסטוריה של כל עיר. ממילא, מאוד מעניין. יצא, מה הוא אומר הוא מביא שלוש פעמים?

הדוגמה של מצרים

דובר 1: "ואילו", כן? פשוט היינו אומרים, נניח, הרמב"ם הולך כאן... או, או... או שהם לא הגיעו. הרמב"ם אומר כך: שליחים, כאשר אומרים שליחים לא מתכוונים... כאשר אומרים שעד מקום שאין שלוחים מגיעים עושים שני ימים, לא מתכוונים שלא הגיעו שליחים, כי לא היו שליחים, כי לא היתה עיר. או שכן היו יהודים אז, לא יכלו להגיע, היה אז גוי ביניהם, הם לא נתנו.

דובר 1: "ואילו היה הדבר תלוי בזה, היו בני מצרים עושים יום אחד, שהרי אפשר שהגיעו להם שלוחי תשרי, שאין בין ירושלים ומצרים על דרך אשכולן אלא מהלך שמונה ימים או פחות." זו לשון של חז"ל, אבל זה מחושב. אני לא יודע. דרך אשכולן, ושם עובר הכביש נקרא דרך אשכולן, ושם נוסעים מירושלים למצרים בשמונה ימים. "וכן ארץ סוריה וארץ בבל שאין הדבר תלוי בישוב המקום הקרוב."

חידוש גדול. אם היינו הולכים, מאיפה מגיעים כאן שליחים? לא היה שום מקום, זה תלוי בכמה רחוק, ובטוח שלמצרים יוכלו להגיע. ממילא, צריך לעשות, למה היום במצרים צריך שני ימים? כי צריך לעשות יום אחד.

הכלל: יותר מעשרה ימים

ארץ ישראל, כגון באר שבע, או מקום ששכנו בו ישראל עתה, הרי אלו עושיני שני ימים כמנהג רוב העולם."

אומר הוא, "וכל יום טוב שני בזמן הזה דברי סופרים."

חומרא גדולה: אפילו בארץ ישראל — מקומות חדשים עושים שני ימים
הרמב"ם אומר חומרא גדולה, הרמב"ם אומר חומרא עצומה. אם יש לך מקום חדש, אם יש לך מנהג, אתה יודע שכאן המנהג לעשות יום אחד, אתה יודע שהמנהג לעשות יום אחד, אתה טועה. מה הסיבה, כי אז הגיעו השליחים. אבל מקום חדש, או שאתה לא יודע, צריך להחמיר. זה רוב העולם. צריך להחמיר לפי רוב העולם. אפילו בארץ ישראל, אתה עושה עיר חדשה בבני ברק, צריך לעשות שני ימים לפי הרמב"ם, כי לא יודעים שהיו שליחים שם, ואין מנהג.

קושיה: מה היסוד של "רוב העולם"?

היום כבר אין עם הרוב. זה לא עם הרוב, כי אתה יכול להתחיל שזה כל קבוע כמחצה על מחצה, כל עיר קבועה. זה משהו כזה, אנחנו לא יודעים מה. זה הרוב. אני לא יודע מה זה. אני לא יודע מה ההיתר של הרמב"ם. אולי מספק? הוא יכול פשוט לומר, לעשות כזה מספק. יש לי ספק דרבנן, למה לעשות כזה ספק? אולי המילה היא שיהיה פחות "לא תגודדו", שיעשו יותר יהודים יהיו מנהג רוב העולם.

העולם חלוק על הרמב"ם הזה, לא? העולם חלוק על זה. הראב"ד כבר חולק. הראב"ד אומר לא כלום. הלכות קידוש החודש פרק ה'.

דובר 2: נו, מי חולק?

דובר 1: אני לא רוצה לומר שמסכימים עם ההלכה. זה לא כלום קריטי. בוא, נלך נסתכל בפרק, נסתכל ברמב"ן תחילה, מה הוא יכול להביא לנו.

הלכה: "זה שאנו מחשביני" — היסוד של חשבון הלוח בזמן הזה

דובר 1: זה שאנו מחשביני, נסיים.

דובר 2: כן?

דובר 1: נסיים את ההלכה האחרונה, אחר כך נראה.

דובר 2: כן?

לשון הרמב"ם: אנו סומכין על חשבון בני ארץ ישראל

דובר 1: דבר חשוב שהרמב"ם אומר, כן? כאן הוא הולך לומר את הדבר שאמר בספר המצוות, אומר:

"זה שאנו מחשביני היום כל אחד ואחד בעירו, ואומרים שראש חדש יום פלוני ויום טוב ביום פלוני, לא בחשבון שלנו אנו קובעין ולא עליו אנו סומכין, שאם מעברין שנה ומקדשין חדשים בחוצה לארץ, שאינו כלום, ואין אנו סומכין אלא על חשבון בני ארץ ישראל וקביעתם, לגלות הדבר בלבד, מה שבני ארץ ישראל חישבו, וכאילו אנו יודעים שהחשבון הזה הם סומכין, אנו מחשביני לדעת יום שקובעין בני ארץ ישראל איזה יום הוא, וכקביעת בני ארץ ישראל אותו הוא שיהיה ראש חדש ויום טוב, לא מן החשבון שאנו מחשביני."

מעניין.

הבטחה: "שלא תכלה זו האומה כלל"

והוא מביא שלשון ספר המצוות היא שתמיד יהיו יהודים בארץ ישראל, "שהבטיחנו בתורה שלא תכלה זו האומה כלל", כן? הוא הולך עם חלילה השתכח תורה מישאל.

מעניין, הרמב"ן שמביא בפסוק שזה לא מחזיק שיש הבטחה כזו? לא, הרמב"ן אומר שלא צריך את זה. לפי הרמב"ן הוא אומר שהייתה תקופה שיהודים נפלו בארץ ישראל. אבל כשמגיע להבטחה בארץ ישראל, הוא לא צריך להתגורר שם היום, הוא צריך להיכנס לארץ ישראל, כי אם לא אין לו חודש. אבל הרמב"ן אומר שאפשר שלא יהיה חודש בלי זה אז.

דיון: מה הכוונה ב"שלא תכלה זו האומה כלל"?

דובר 2: לא, האם זו עצמה הסיבה למה ההבטחה היא כדי שתהיה תורה, או שההבטחה היא לארץ ישראל?

דובר 1: שלא תכלה זו האומה כלל. מעניין, הרמב"ם אומר רק... אני לא יודע, מה "שלא תכלה זו האומה כלל" הכוונה לארץ ישראל? מאיפה הוא לוקח את זה? "שלא תכלה זו האומה כלל". האומה מתכוונת הרי לאנשים שיש להם קידוש החודש, בלי קידוש החודש לא יכולים להיות יהודים. זה הוא מתכוון.

נימוק מעגלי: קידוש החודש, ארץ ישראל, וקיום התורה

ומה שמעניין מאוד, כאילו... זה מוזר. לפני כן הוא אומר שיש דין אחר ב"אין קובעין אלא בארץ ישראל". ממילא תמיד צריך להיות בארץ ישראל פטור עם החכמים שיוכלו לקבוע. זה נימוק מעגלי.

אבל יהודים... מעניין, הקיום של יהודים בארץ ישראל קשור לתורה שחייבת להיות לה קיום. מה זה "לא תשכח מפי זרעו"? שתמיד תהיה תורה, ורק יהודים בארץ ישראל יכולים להיות להם הזכות לקבוע חדשים.

מחלוקת רמב"ם ורמב"ן: האם קידוש החודש תלוי בארץ ישראל?

הרמב"ן התווכח, הוא אמר שהתורה לא תלויה בארץ ישראל. וקידוש החודש לא תלוי בארץ ישראל. משמע שכן תלוי, אבל את בית הדין קידשו. תלוי שהיהודים יסכימו בעיקר, והם החליטו, הלל כבר עשה מראש לכל הדורות. משהו כזה, הוא רואה שיש מחלוקת.

מחלוקת רמב"ם וריטב"א: חוץ לארץ — האם הולכים לפי מנהג המקום?

דובר 1: בעצם מקום שיש מקומות שהמנהג הוא, אומר הריטב"א ואחרים אומרים שלא, שכל חוץ לארץ צריכים לעשות שני ימים, אפילו אם יודעים שהשליחים לא הגיעו למקום כזה.

אני רוצה שוב, הלכה יוצאת מחלוקת בין הרמב"ם והריטב"א. אה, הוא אומר שהרמב"ם אומר שצריך לעשות כמנהג רוב העולם, זה רק בחוץ לארץ, כי רוב חוץ לארץ, בארץ ישראל צריך רוב ארץ ישראל ללכת מארץ ישראל. הוא אומר מארץ ישראל, כך הוא לומד, כי הרמב"ם אומר אותה הלכה דווקא רק על חוץ לארץ.

אבל הוא אומר כן שבחוץ לארץ מקום שלא יודעים, צריך לעשות שני ימים. זו המחלוקת של הרמב"ם, שבחוץ לארץ מקום שידוע המנהג עושים רק בחוץ לארץ יום אחד. לעומת זאת הריטב"א הוא שלא, שכל המחלוקת, חוץ לארץ לא נתנו לאכול, שליחים לחוץ לארץ לא היו עשויין לאכול, שלחו שמה קבעו חודש. כי הוא אומר שיש ספק, מה אומר דעת רבינו? אומר הוא ספק שאולי בכל מקום הגיעו כן השליחים, והוא טוען שדעת רבינו.

דיוק בלשון הרמב"ם: "שנתחדש" משמעו ודאי ישוב חדש

איך הוא רואה דעת רבינו? זה אני לא יודע. בואו נדייק עוד בלשון. הלשון היא, אם זה בארץ ישראל, יודעים, היה ישראל עושה יום אחד. אם זה בסוריה, מקום שביניהם, אחר כך אומר, וכל אחד יודע עומד, מקום שביניהם... מקומות אחרים, אם זה מקום שידועים שיכולים להגיע שלוחים, אי אפשר לומר פשוט, במקומות שידועים שיש מנהג ישן, הולכים עם מנהג ישן. משמע, ארץ ישראל בוודאי המנהג הישן היה בתירוץ. ובסוריה בוודאי היה מנהג ישן.

אומר, כאן, אה, מקום שלא יהיה מנהג חדש, מנהג ישן. זה לא אמת אומר, זה לא אמת אומר. כאן כתוב בפירוש, מקום שנתחדשו ממנו בארץ ישראל עתה, אפילו בארץ ישראל, אפילו זה פחות מעשרה טפחים מארץ ישראל, זה לא אמת אומר. אין כאן הרמב"ם שסוף יכול ארץ ישראל הולך לפי מעלה ארץ ישראל. כמו שהרמב"ם אומר ברור, מקום שנתחדשו, מקום ששוכנו בארץ ישראל עתה, אפילו בארץ ישראל, אפילו זה פחות מעשרה טפחים מארץ ישראל, זה לא אמת אומר.

כי הרמב"ם אומר שנתחדשו בישוב משמעו לומר שידועים שזה לא חדש. הוא לא אומר עיר שיש ספק האם זה ישוב ישן או ישוב חדש. שנתחדשו משמעו יודעים בוודאי שפעם לא היה ישוב. שנתחדשו משמעו עכשיו נעשה ששוכנו בו ישראל.

Generated by Shiur Upload Automation